

Principieel ging men uit van vrijwilligheid van aaneensluiting. De leden richtten een genootschap op en konden het ook weer opheffen. De toetreding geschiedde uit persoonlijke overtuiging en niet op grond van het behoren tot een bepaalde sociale klasse of tot een bepaalde beroepsgroep. In de grond van de zaak hadden mannen en vrouwen evenveel rechten, maar er kwamen uitzonderingen voor. In de Verenigde Staten bijvoorbeeld bestonden verenigingen die alleen voor vrouwen toegankelijk waren.³⁵ De eerste evangelisatie-reis van de revivalprediker Finney in de staat New York werd door een vrouwenvereniging voor de zending gefinancierd.³⁶ Zowel voor de genootschappen van de achttiende eeuw als voor de verenigingen van het Réveil gold dat ze bepaalde doeleinden nastreefden. Daarbij speelde de kerkelijke herkomst geen rol. Een ieder kon lid worden die het doel van de vereniging onderschreef. De belangrijkste taken die men voor zich zag waren 'Jodenzending', heidenzending, evangelisatie, zondagsschool, steunverlening aan wezen, Bijbel- en tractaatverspreiding en armenzorg. Ten dele overlaptten de taken elkaar, een reden waarom dubbele lidmaatschappen en samenwerking van verenigingen vaak voorkwamen. Zo hebben bijvoorbeeld de stichters van het Nederlands Zendeling Genootschap zeer nauwe banden met het 'Christentumsgesellschaft' en de Hernhutterse Broedergemeente onderhouden.³⁷ Een ander voorbeeld: In september 1833 ontving de secretaris van het 'Christentumsgesellschaft' te Basel Spittler een bericht uit Chur over in Graubünden verspreide geschriften. De zegsman van het 'Christentumsgesellschaft' ter plaatse, Wilhelm Schiecks, leraar aan de kantonschool te Graubünden, schreef aan het einde van zijn bericht: 'Für solche Gemeinden, wo die Seelen weniger Erbauung finden, wäre Hofackers Predigten ein besonderes Bedürfnis. Durch Hülfe eines reisenden Diasporapflegers der Brüdergemeinde könnte ich sie an heilsbegierige Seelen in die entferntesten Gegenden senden'.³⁸ Bij dit voorbeeld komen drie lijnen samen. In de eerste plaats Hofackers prekenbundel, die in Württemberg als geen tweede boek de vroomheid in de negentiende eeuw beïnvloedde;³⁹ in de tweede plaats het 'Christentumsgesellschaft', dat de aanschaf

35. F. Hayes, *Daughters of Dorcas*, New York, 1952.

36. U. Gäbler, *Vernunft, Moral, Bekehrung. Die Erweckungspredigt von Charles Grandison Finney in Nordamerika 1824-1832*, Kampen, 1980, 16v.

37. Boneschansker (n. 21), 22-28; P.N. Holtrop, *Tussen Piëtisme en Réveil. Het 'Deutsche Christentumsgesellschaft' in Nederland, 1784-1833*, Amsterdam, 1975, 151-200.

38. Chr.W. Schiecks aan Spittler, 16 september 1833, Basel, Staatsarchiv, Privatarchiv 653.

39. Lehmann (n. 9), 188; Gerhard Schäfer, 'Ludwig Hofacker und die Erweckungsbewegung in Württemberg'. In: *Bausteine zur geschichtlichen Landeskunde von Baden-Württemberg*, Stuttgart, 1979, 359.